

Антоніна Чернявська
м. Львів, Україна

**Флороніми як продуктивний засіб творення
стилістичної експресії тексту
(на матеріалі роману Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі»)**

Abstract. *The article deals with achievement of stylistic expressiveness on the basis of the analysis of floronyms used by F.Scott Fitzgerald in his novel “The Great Gatsby”. The names of flowers render the attitude of the author towards the events and people involved in them. Floronyms create convincing background events and help to reveal the inner world of protagonists alike.*

Keywords: *the name of a flower, floronym, emotional colouring, stylistic expressiveness*

Флороніми доволі часто уживаються у художньо-поетичній творчості як в українській, так і в англійській мовах. Дослідженням слів тематичної групи “назви рослин” займаються багато лінгвістів, а саме Л. О. Симоненко, І. В. Сабадош, Я. В. Закревська вивчають формування системи ботанізмів в українській мові. Флоризми як елемент порівнянь, фразеологізмів, метафор вивчались науковцями Л. В. Голоух, В. С. Калашником, Н. І. Варич, І. І. Коломієць. Явища семантичної мотивації тематичної групи «назви рослин» розглядалися дослідниками А. М. Шамота, М. М. Фещенко. Такі лінгвісти, як О. І. Нечитайло, І. Г. Олійник, Л. О. Андрієнко, Т. П. Беценко, О. Ю. Дубовик проаналізували окремі рослинні найменування відносно їхнього образно-асоціативного та художньо-естетичного потенціалу.

Метою дослідження є аналіз флоронімів використаних у романі Ф.С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», та визначити продуктивні засоби творення експресії тексту.

Так, Р. П. Зорівчак у своїй монографії «Реалія і переклад» зазначає: «В українському художньому мовленні дуже часто вживається слово «калина» і в денотативному плані як поширена на Україні рослина, і в конотативному як ознака червоної барви, символ дівочої чнотливості, невинності (згадаймо пісню: «Не зрубав я у лузі калини, Не зрадив я в світі дівчини») і ширше – як символ України («Ой, у лузі червона калина ...»). Згадаймо і книжку В. Русанівського «Наша мова калинова». Для англійців калина (a guelder-rose, a snowball tree) – не більше, ніж кущ з гіркуватими ягодами» [1, с. 133].

Флористичні назви типово український рослинних реалій збагачують пейзажні картини і дозволяють досягти ефекту ліричної картини зображуваного: «До сонця повертаються велично золоточолії соняшники» (О. Ющенко); «Усміхались чорнобривці Карими очима» (Б. Олійник).

Те саме відбувається і у художніх англомовних текстах, а саме, аналізованому романі «Великий Гетсбі»: *With enchanting murmurs Daisy admired this aspect or that of the feudal silhouette against the sky, admired the gardens, the sparkling odor of jonquils and the frothy odor of hawthorn and plum blossoms and the pale gold odor of kiss-me-at-the-gate* [6, с. 97]. *Вражена Дейзі шепотом висловлювала захоплення феодальним силуетом на тлі неба, садами, грайливим ароматом нарцисів, терпким запахом глоду і солодкуватим – сливи, а також блідим ароматом фіалок* [3, с. 99]. В перекладі М. Пінчевського знаходимо: *втішаючись іскристими пахощами нарцисів, пінявими пахощами глоду й квітучої сливи, блідими золотавими пахощами жимолості* [7, 141]. В обох перекладах втрачено конотацію промовистого англ. флороніма *kiss-me-at-the-gate* (досл. Цілуй-мене-біля-брами).

У наступному реченні прослідковуємо опис краєвиду з флористичною назвою в поєднанні з атрибутом: *Turning me around by one arm, he moved abroad flat hand along the front vista, including in its sweep a sunken Italian garden, a half acre of deep, pungent roses, and as nub-nosed motor-boat that bumped the tide off shore* [6, с. 7] *Розвернувши мене за лікоть, він широким хазяйським жестом обвів долонею краєвид перед нами: сонячний італійський садок, цілий лан пишних запашних троянд і тупоносу моторну яхту, що погойдувалася на хвилях біля берега* [3, с. 10].

У перекладі М. Пінчевського натрапляємо на варіант зі збереженням значення й конотації атрибуту *pungent*, вжитого в оригіналі: *спадистий італійський сад, пів-акра яскравих духмяних троянд* [7, с. 15].

Стилістично виразні образи, що ґрунтуються на уподібненні чи порівнянні людини до рослини, квітки, простежується у вживанні флоронімів, художньо-образний потенціал яких, заснований на власне національній, народнопоетичній системі мовних асоціацій чи на загальноновизнаних світових уподібненнях: “паленіли як мальви червневі – медяністі такі галичанки” (В. Кордун); “юним лотосом шия її розцвіла” (Б. Олійник); “– Я саронський нарцис, я лілея долин.” (С. Зінчук) [2]. Останній приклад має біблійне походження.

В авторському порівнянні Ф.С. Фіддджеральда, де протагоністка порівнює друга із *трояндою* досягається певний грайливий, гумористичний ефект: *Your mind me of a – of arose, an absolute rose. Б\<...>This was untrue. I was not even faintly like a rose* [6, с. 24]. *Я просто щаслива бачити тебе за нашим столом, Ніку. Ти нагадуєш мені ... троянду, прекрасну троянду.* – Вона звернулася за підтвердженням до панни Бейкер. – Правда ж, нагадує? – Це була повна нісенітниця. *Я анітрохи не нагадую троянду, ані крапельки* [3, с. 18]. У фразеологізмах обох мов нами не виявлено порівняння чоловіка з аналізованим флоронімом, адже *троянда* є втіленням жіночої краси в обох лінгвокультурах [4, с. 31].

В іншому випадку цього ж автора надається порівняння розкішної жінки з квіткою орхідеї, тим самим у повній мірі розкриваючи нам її красу:

Gatsby indicated a gorgeous, scarcely humanor child of a woman who sat in state under a white-plumtree. [6, с. 111] – Ну, ви напевно-таки знаєте он ту даму, – Гетсбі вказав на розкішну, трохи схожу на орхідею жінку, котра велично влостилася під білим сливовим деревом [3, с. 114].

У наступних рядках твору «Великий Гетсбі», автор порівнює протагоністку з квіткою, тим самим підкреслюючи її тендітність і водночас розкриваючи нам силу почуття головних героїв: *At his lips' touch she blossomed for him like a flower and the in carnation was complete* [6, с. 117]. Від доторку його губ вона **ропцвіла, наче квітка**, – перетворення завершилося [3, с. 121].

Цілковита жаданість Дейзі для Гетсбі незважаючи на її численні романи, робила її ще більш привабливою для нього: *There was a ripe mystery about it, a hint of bedrooms upstairs more beautiful and cool than other bedrooms, of gay and radiant activities taking place through its corridors, and of romances that were not musty and laid away already in lavender but fresh and breathing and redolent of this year's shining motor-cars and of dances whose flowers were scarcely withered* [7, с. 230]. Для нього той дім таїв у собі невичерпні таємниці – йому ввижались спальні нагорі, прекрасні й прохолодні, несхожі на всі бачені доти, весела, радісна метушня в коридорах і романтичне кохання – не залежане й **пересипане сухою лавандою**, а сповнене яскравого буяння, невіддільне від блиску автомобілів новітніх моделей та гомону балів, після яких **ще не встигли зі'янути квіти** [7, с. 231].

Ідіома *to lay up in lavender*, у переносному сенсі має значення «зберігати на майбутнє, дбайливо приховати щось до першої потреби» й походить від прямого значення – «перекладати лавандою білизну для аромату».

Згодом відчай та розчарування головного героя порівнюються зі зниклими квітами: *He broke off and began to walk up and down a desolate path of fruit rinds and discarded favors and crushed flowers* [7, с. 171]. Він не договорив і почав ходити стежкою, всіяною роздушеними квітами й **розтоптаними почуттями** [7, с. 171].

Втрата надії та ілюзій головного героя, що, зрештою, призводять до його трагічної загибелі, описані в таких рядках: *If that was true he must have felt that he had lost the old warm world, paid a high price for living too long with a single dream. He must have looked up at an unfamiliar sky through frightening leaves and shivered as he found what a grotesque thing a rose is and how raw the sunlight was upon the scarcely created grass* [7, с. 250]. А коли так, то він, певно, відчував, що **назавжди втратив той старий затишний світ – заплатив дорогою ціною за надто довгу вірність одній-єдиній мрії**. Певно, звівши очі, він бачив перед собою крізь листя, що нагонило жах, незнайоме небо і, здригаючись, дивувався з того, **як химерно виглядає троянда і як різко освітлює сонце ще тільки народжену, а вже вмираючу траву**. [3, с. 251].

Наприкінці цього ж твору автор кілька разів вживає назви квітів для порівняння, щоб створити атмосферу легковажності головної героїні, її марнославності та швидкоплинності й беззмістовності бездумного, необачного ставлення до життя: *For Daisy was young and her artificial world was redolent of orchids and pleasant, cheerful snobbery and orchestras which sett her hythm of the year, summing up the sadness sand suggestiveness of life in new tunes. All night the saxophones wailed the hopeless comment of the Beale Street Blues while a hundred pairs of golden and silver slippers shuffled the shining dust. At the gray tea hour there were always rooms that throbbed incessantly with this low, sweet fever, while fresh faces drifted here and there like rose petals blown by the sad horns around the floor* [6, с. 156]. *Адже Дейзі була юною, її штучний світ був сповнений орхідей і приємного, усміхненого снобізму, а оркестри задавали ритм життя, перетворюючи біль і страждання у нові мелодії. Навіть у сірі години чаювання у деяких кімнатах продовжувало вчуватися їх відлуння, нові обличчя виринали то тут, то там, наче розвіяні вітром трояндові пелюстки, даруючи свіжість та нові ілюзії* [3, с. 163].

Цілком байдуже ставлення головної героїні до смерті Гетсбі описується в недотриманні соціальних норм у виявленні співчуття: *Daisy hadn't sent a message or a flower* [7, с. 273]. *Дейзі не надіслала ні телеграми, ані навіть квітів* [7, с. 273].

Through this twilight universe Daisy began to move again with the season; suddenly she was again keeping half a dozen dates a day with half a dozen men, and drowsing asleep at dawn with the beads and chiffon of an evening dress tangled among dying orchids on the floor beside her bed [6, с. 156]. *Дейзі знов якось втяглася у цей примарний світ; поступово вона знову почала погоджуватися на побачення, іноді підряд на півдесятка побачень із пів десятком молодих людей, і засинала вже ближче до світанку, втомлено кинувши на підлогу біля свого ліжка і зім'яту вечірню сукню, і напівжив'ялі орхідеї* [3, с. 164].

У цьому прикладі образ в'янутих квітів слугує утіленням легковажного ставлення головної героїні до свого й чужих життів. Не дарма автор обрав таке промовисте ім'я для головної героїні – *Daisy* (маргаритка), адже в англійській фразеології як і в символіці ця квітка асоціюється з розумною, гарною, дівчиною-оптимісткою або видатною, відмінною річчю, але крім цього може уживатися у складі низки евриемістичних фразеологізмів та паремій, які вербалізують концепт *смерті* [5, с. 91].

Слід зазначити, що флороніми є продуктивним засобом творення стилістичної експресії тексту. Саме вони надають текстові мінорного чи мажорного звучання, гумористичного чи сатиричного колориту, емоційного забарвлення. Проаналізувавши вище наведені приклади прослідковується активне використання флоронімів з описово-зображальною метою. У пейзажних замальовка назви рослин виступають знаками художнього простору, що містять в собі прикметні ознаки національно-локалізованого колориту.

Зображаючи портретні деталі образу ліричних героїв, флороназви яскраво передають ставлення автора до зображуваного. Володіючи великим потенціалом емотивності флоростилістами утворюють переконливий психологічний фон, який відтіняє внутрішній світ почуттів протагоніста і виступає в ролі експресивного засобу відображення його настрою та виразно передає події оточуючого світу.

Література:

1. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. Львів: Вид-во при Львівському ун-ті, 1989. 216 с.
2. Словник символів / Авт. кол. О.І. Потапенко., М.К. Дмитренко., Г.І. Потапенко. К.: Народознавство, 1997. 156с.
3. Фіцджеральд Ф.С. Великий Гетсбі. пер. з англ. Андрія Пехника. К.: Знання, 2014. 198 с.
4. Чернявська А. Фразеологічна об'єктивація колективних уявлень про троянду в українській та англійській мовах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2019. Том 30 (69) №3, Ч 2. С. 24 — 32.
5. Cherniavska A.V. Semantics of phraseologically objectivized floronyms in the English language. *«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія»*. 2021. № 48. V. 2. P. 87 – 92 .
6. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby. / F.Scott Fitzgerald. Kyiv: Znannia, 2015. 198 p.
7. Fitzgerald F. S. Великий Гетсбі=The great Gatsby / Френсіс Скотт Фіцджеральд=Francis Scott Fitzgerald; пер. з англ. М. Пінчевського. Харків: Фоліо, 2023. 283 с. (Вид. зпарал. текстом).